

IDENTIFYING THE CULTURAL IDENTITY OF THE THAI AND MUONG GROUPS IN PU LUONG, THANH HOA PROVINCE AND DEVELOPING SUITABLE TOURISM PRODUCTS

Le Van Tan

Faculty of Tourism, Vietnam Trade Union University

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: tanlv@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7589-4238>

Nguyen Thi Huong

Faculty of Tourism, Vietnam Trade Union University

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: huongntdl@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0271-1207>

Nguyen Viet Chien

Departement of Scientific Management and
Information Documentation, Vietnam Trade Union
University

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: chiennv@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0009-9984-4943>

Trinh Thi Thuyet

Faculty of Tourism, Vietnam Trade Union University

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: thuyett@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-3578-6405>

Article History

Received: 19/02/2026

Reviewed: 21/4/2026

Revised: 14/5/2026

Accepted: 22/5/2026

Released: 30/6/2026

DOI: <https://doi.org/10.64223/tvj.e2026.v2.i6.a88>

Abstract:

Pu Luong (Thanh Hoa) is an area with outstanding ecological landscape and local traditional cultural values, a long-standing home to the Thai and Muong ethnic communities. In the context of the increasing development of ecotourism and community-based tourism in mountainous regions of Vietnam, identifying and defining the cultural identity of ethnic groups has become a crucial basis for developing unique tourism products, contributing to the promotion of sustainable tourism development. This article analyzes the constituent elements of the cultural identity of the Thai and Muong communities in Pu Luong, including living space, village structure, stilt house architecture, traditional livelihoods, local traditional knowledge, festivals, and community cultural activities. The study uses a qualitative approach, combining field surveys, document analysis, and ethnographic approaches to clarify the relationship between ecological space and cultural space. Based on this, the article proposes a direction for building a system of cultural and ecological tourism products based on local traditional cultural identity, including community tourism, cultural experience tourism, ecotourism, and agricultural tourism. The research results show that the rational exploitation of ethnic cultural values not only contributes to the preservation of cultural heritage but also promotes local economic development and enhances the image of Pu Luong as a tourist destination in the context of sustainable tourism development.

Keywords: *Pu Luong; Cultural identity; Thai ethnic group; Muong ethnic group; Cultural tourism; Ecotourism.*

JEL Codes: Z32, Z10, Z13, R11, Q01, L83

OECD FoR: 5.4, 5.5, 6.5

UNESCO Codes: 6040, 6310.04, 5506.04

SDGs: 8, 11, 12, 15

1. Mở đầu

Trong những thập niên gần đây, di sản văn hóa và bản sắc văn hóa truyền thống địa phương ngày càng được coi là nguồn lực quan trọng cho phát triển du

lịch bền vững. Nhiều nghiên cứu trong lĩnh vực du lịch đã chỉ ra rằng, những vùng có cảnh quan văn hóa đặc sắc, hình thành từ sự tương tác lâu dài giữa con người và môi trường tự nhiên, thường có tiềm

năng lớn trong việc phát triển các sản phẩm du lịch mang tính trải nghiệm và khám phá. Việt Nam là quốc gia đa dân tộc với 54 dân tộc cùng sinh sống, trong đó nhiều cộng đồng dân tộc thiểu số cư trú tại các vùng miền núi có điều kiện tự nhiên và văn hóa phong phú. Các khu vực này có nhiều tiềm năng phát triển du lịch sinh thái và du lịch văn hóa dựa trên tài nguyên truyền thống địa phương. Một trong những địa điểm tiêu biểu là Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông ở Thanh Hóa. Khu vực này nổi tiếng với cảnh quan núi rừng, ruộng bậc thang và các bản làng truyền thống của cộng đồng địa phương.

Tại Pù Luông, cư dân chủ yếu là người Thái và người Mường. Các cộng đồng này đã hình thành nên một không gian văn hóa đặc trưng thông qua các hoạt động sinh kế, cấu trúc bản làng, kiến trúc nhà ở, lễ hội truyền thống và các thực hành văn hóa dân gian. Những yếu tố này góp phần tạo nên bản sắc văn hóa riêng của khu vực. Tuy nhiên, trong thực tiễn phát triển du lịch hiện nay tại Pù Luông, việc khai thác tài nguyên du lịch chủ yếu vẫn tập trung vào cảnh quan tự nhiên, trong khi các giá trị văn hóa tộc người chưa được nghiên cứu và định vị một cách hệ thống để trở thành nền tảng cho việc xây dựng sản phẩm du lịch đặc thù. Vì vậy, việc nghiên cứu và định vị bản sắc văn hóa của các cộng đồng địa phương là cần thiết nhằm góp phần xây dựng chiến lược phát triển du lịch bền vững cho khu vực.

2. Tổng quan nghiên cứu

Trong những thập niên gần đây, mối quan hệ giữa văn hóa truyền thống địa phương và phát triển du lịch bền vững đã trở thành một chủ đề được quan tâm rộng rãi trong các nghiên cứu về du lịch và nhân học văn hóa. Nhiều học giả cho rằng, bản sắc văn hóa tộc người không chỉ là một thành tố quan trọng của di sản văn hóa, mà còn là nguồn lực có giá trị trong việc phát triển các sản phẩm du lịch đặc thù (Richards, 2018; Smith, 2009). Trong bối cảnh toàn cầu hóa và sự phát triển mạnh mẽ của ngành du lịch, việc khai thác các giá trị văn hóa truyền thống địa phương đã trở thành một chiến lược quan trọng nhằm nâng cao sức cạnh tranh của các điểm đến du lịch.

Một trong những hướng tiếp cận quan trọng trong nghiên cứu du lịch văn hóa là khái niệm “tính xác thực” (Authenticity). Theo Dean MacCannell, du khách hiện đại thường tìm kiếm những trải nghiệm “đích thực” về đời sống và văn hóa truyền thống địa phương khi tham gia các hoạt động du lịch. Trong công trình kinh điển *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*, MacCannell (1976) cho rằng, các cộng đồng địa phương thường trình diễn những yếu tố văn hóa truyền thống nhằm đáp ứng nhu cầu khám phá của du khách. Quan điểm này đã mở ra nhiều cuộc tranh luận học thuật về sự khác biệt giữa “tính xác thực được dàn dựng” (Staged Authenticity) và

tính xác thực trong đời sống thực tế của cộng đồng.

Bên cạnh đó, các nghiên cứu của Erik Cohen đã đóng góp quan trọng vào việc lý giải các hình thức du lịch dựa trên trải nghiệm văn hóa. Cohen (1988) cho rằng, du lịch văn hóa không chỉ là hoạt động tham quan di sản vật thể, mà còn bao gồm việc trải nghiệm đời sống xã hội, phong tục tập quán và các hình thức sinh hoạt văn hóa của cộng đồng địa phương. Từ góc độ này, các cộng đồng tộc người thiểu số thường được xem là những không gian văn hóa đặc biệt có khả năng tạo ra các trải nghiệm du lịch độc đáo.

Trong những năm gần đây, khái niệm “du lịch dựa vào cộng đồng” (Community-Based Tourism - CBT) đã trở thành một hướng nghiên cứu quan trọng trong lĩnh vực phát triển du lịch bền vững. Theo Greg Richards và Hall (2000), mô hình du lịch này nhấn mạnh vai trò chủ thể của cộng đồng địa phương trong việc quản lý và khai thác tài nguyên du lịch. Khi cộng đồng được tham gia trực tiếp vào quá trình phát triển du lịch, các giá trị văn hóa truyền thống địa phương có cơ hội được bảo tồn và phát huy, đồng thời mang lại lợi ích kinh tế cho người dân địa phương.

Một hướng tiếp cận khác được sử dụng phổ biến trong các nghiên cứu gần đây là khái niệm “cảnh quan văn hóa” (Cultural Landscape). Theo UNESCO, cảnh quan văn hóa là kết quả của sự tương tác lâu dài giữa con người và môi trường tự nhiên, phản ánh quá trình thích nghi của các cộng đồng với điều kiện sinh thái và lịch sử cụ thể (UNESCO, 2019). Trong bối cảnh phát triển du lịch, cảnh quan văn hóa được xem là một nguồn tài nguyên quan trọng vì nó kết hợp cả giá trị tự nhiên và giá trị văn hóa trong cùng một không gian địa lý.

Đối với khu vực Đông Nam Á, nhiều nghiên cứu đã chỉ ra rằng, các cộng đồng dân tộc thiểu số đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành các sản phẩm du lịch văn hóa đặc thù. Các nghiên cứu tại Thái Lan, Lào và Việt Nam cho thấy, những yếu tố như kiến trúc truyền thống, nghề thủ công, lễ hội dân gian và tri thức truyền thống địa phương về môi trường đều có thể trở thành những tài nguyên du lịch có giá trị (Cohen, 2008; Richards, 2018). Tuy nhiên, quá trình khai thác các giá trị văn hóa này cũng đặt ra những thách thức liên quan đến việc thương mại hóa văn hóa và nguy cơ biến đổi bản sắc truyền thống.

Tại Việt Nam, nhiều công trình nghiên cứu đã đề cập đến mối quan hệ giữa văn hóa tộc người và phát triển du lịch ở các vùng miền núi. Các nghiên cứu của Lê Hồng Lý (2014) và Trần Hữu Sơn (2017) cho thấy rằng, các cộng đồng dân tộc thiểu số ở vùng Tây Bắc và Bắc Trung Bộ sở hữu nhiều giá trị văn hóa đặc sắc có thể được khai thác phục vụ phát

triển du lịch. Những giá trị này bao gồm hệ thống lễ hội truyền thống, các loại hình nghệ thuật dân gian, kiến trúc nhà ở và các tri thức truyền thống địa phương liên quan đến sản xuất nông nghiệp và quản lý tài nguyên thiên nhiên.

Ngoài các nghiên cứu lý thuyết về du lịch văn hóa và du lịch dựa vào cộng đồng, một số công trình nghiên cứu đã tập trung trực tiếp vào tiềm năng và thực trạng phát triển du lịch tại Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông thuộc Thanh Hóa. Các nghiên cứu này chủ yếu tiếp cận Pù Luông từ góc độ du lịch sinh thái, du lịch cộng đồng và quản lý điểm đến.

Một trong những nghiên cứu sớm về du lịch tại khu vực này là luận văn thạc sĩ của Vũ Văn Cường (2014) về phát triển du lịch cộng đồng tại Pù Luông. Nghiên cứu cho thấy, khu bảo tồn có nhiều điều kiện thuận lợi để phát triển du lịch sinh thái và du lịch dựa vào cộng đồng nhờ hệ sinh thái rừng phong phú, cảnh quan thiên nhiên đặc sắc và sự hiện diện của các cộng đồng dân tộc thiểu số với những giá trị văn hóa truyền thống đa dạng. Tuy nhiên, nghiên cứu cũng chỉ ra rằng, hoạt động du lịch tại khu vực này trong giai đoạn đầu còn mang tính tự phát, thiếu sự tổ chức và quản lý đồng bộ, do đó cần có định hướng quy hoạch và phát triển bền vững nhằm khai thác hiệu quả các nguồn tài nguyên du lịch của địa phương.

Các nghiên cứu gần đây bước đầu có những phân tích sâu hơn về tác động xã hội của du lịch cộng đồng tại Pù Luông. Chẳng hạn, nghiên cứu của Dương Thị Hiền và Trần Đức Thanh (2022) về xung đột giữa các bên liên quan trong phát triển du lịch tại khu vực này cho thấy, quá trình phát triển du lịch có thể làm phát sinh những mâu thuẫn giữa cộng đồng địa phương, doanh nghiệp du lịch, du khách và chính quyền. Những xung đột này chủ yếu liên quan đến lợi ích kinh tế, sự thay đổi văn hóa xã hội và tác động đến môi trường tự nhiên. Kết quả nghiên cứu nhấn mạnh sự cần thiết của các cơ chế quản lý và điều phối nhằm đảm bảo sự tham gia của cộng đồng, giảm thiểu các tác động tiêu cực trong quá trình phát triển du lịch.

Một số nghiên cứu khác cũng xem xét nhận thức của cư dân địa phương đối với hoạt động du lịch tại Pù Luông. Dựa trên cách tiếp cận của lý thuyết trao đổi xã hội, nghiên cứu của Dương Thị Hiền và cộng sự đã chỉ ra rằng, mức độ ủng hộ của người dân đối với phát triển du lịch phụ thuộc vào nhận thức của họ về lợi ích và chi phí mà du lịch mang lại. Khi người dân cảm nhận được các lợi ích kinh tế, việc làm và cơ hội cải thiện sinh kế từ du lịch, họ có xu hướng ủng hộ các hoạt động phát triển du lịch nhiều hơn. Ngược lại, nếu các tác động tiêu cực như ô nhiễm môi trường, thay đổi văn hóa hoặc sự bất bình đẳng trong phân phối lợi ích gia tăng, mức độ ủng hộ của cộng đồng có thể giảm xuống.

Ngoài các nghiên cứu học thuật, một số báo cáo và tài liệu thực tiễn cũng cho thấy, du lịch cộng đồng đang trở thành một động lực quan trọng thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội tại khu vực Pù Luông. Trong những năm gần đây, nhiều bản làng trong khu bảo tồn đã phát triển các mô hình Homestay, dịch vụ du lịch trải nghiệm và các hoạt động khám phá thiên nhiên như Trekking, đạp xe hay tham gia các hoạt động văn hóa truyền thống của cộng đồng địa phương. Các chương trình du lịch cộng đồng này không chỉ giúp thu hút du khách, mà còn góp phần phục hồi các giá trị văn hóa truyền thống như các đội văn nghệ dân gian, nghề thủ công và ẩm thực truyền thống địa phương.

Sự phát triển của du lịch tại Pù Luông đã góp phần cải thiện sinh kế cho người dân địa phương. Từ một khu vực miền núi còn nhiều khó khăn, việc phát triển du lịch sinh thái và du lịch cộng đồng đã tạo ra việc làm, tăng thu nhập và thúc đẩy quá trình xóa đói, giảm nghèo cho nhiều hộ gia đình trong khu vực. Đồng thời, quá trình này cũng góp phần nâng cao nhận thức của cộng đồng về việc bảo tồn môi trường tự nhiên và các giá trị văn hóa truyền thống. Đây là một định hướng có nhiều triển vọng trong bối cảnh phát triển đa dạng các loại hình du lịch giai đoạn hiện nay, nhất là với tinh thần Nghị quyết số 80-NQ/TW ngày 07/01/2026 của Bộ Chính trị tiếp tục nhấn mạnh và khẳng định văn hóa là nền tảng, là nguồn lực quan trọng trong phát triển đất nước nói chung, du lịch nói riêng.

Tuy nhiên, các nghiên cứu hiện có về Pù Luông chủ yếu tập trung vào các vấn đề như phát triển du lịch sinh thái, du lịch cộng đồng hoặc quản lý điểm đến, trong khi các nghiên cứu chuyên sâu về bản sắc văn hóa của các cộng đồng tộc người và vai trò của bản sắc đó trong việc xây dựng hệ thống sản phẩm du lịch vẫn còn khá hạn chế. Đặc biệt, các nghiên cứu phân tích mối quan hệ giữa không gian văn hóa của các cộng đồng Thái và Mường với việc phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa - sinh thái tại khu vực này chưa được khai thác đầy đủ.

Do đó, việc nghiên cứu và định vị bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường trong không gian sinh thái - văn hóa của Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông có ý nghĩa quan trọng không chỉ về mặt học thuật, mà còn về mặt thực tiễn. Nghiên cứu này nhằm góp phần bổ sung khoảng trống trong các nghiên cứu trước đây bằng cách phân tích sâu hơn về bản sắc văn hóa tộc người, đề xuất các định hướng xây dựng sản phẩm du lịch văn hóa - sinh thái dựa trên nền tảng văn hóa truyền thống địa phương.

Bài viết này hướng tới việc bổ sung khoảng trống nghiên cứu bằng cách phân tích hệ thống bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường trong không gian sinh thái - văn hóa của Pù Luông, đồng thời đề xuất các định hướng xây dựng sản phẩm du lịch

văn hóa - sinh thái dựa trên nền tảng văn hóa truyền thống địa phương. Cách tiếp cận này không chỉ góp phần làm rõ mối quan hệ giữa văn hóa tộc người và phát triển du lịch mà còn cung cấp những gợi ý quan trọng cho việc xây dựng chiến lược phát triển du lịch bền vững tại các khu vực miền núi của Việt Nam.

3. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng phương pháp tiếp cận định tính nhằm phân tích bản sắc văn hóa của các cộng đồng địa phương. Các phương pháp chính bao gồm: khảo sát thực địa (tiến hành quan sát các bản làng, cảnh quan nông nghiệp và các hoạt động sinh hoạt văn hóa tại địa phương); phân tích tài liệu (tổng hợp các công trình nghiên cứu, báo cáo khoa học và tài liệu quy hoạch liên quan đến Pù Luông); tiếp cận dân tộc học (phân tích các thực hành văn hóa và đời sống sinh hoạt của cộng đồng địa phương).

4. Bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông

Không gian văn hóa của cộng đồng Thái và Mường tại Pù Luông được hình thành từ quá trình cư trú lâu dài và sự thích ứng với điều kiện tự nhiên của vùng núi đá vôi thuộc miền tây Thanh Hóa. Trong nhiều thế hệ, các cộng đồng cư dân địa phương đã xây dựng nên một hệ thống giá trị văn hóa đặc trưng, thể hiện trong cấu trúc không gian cư trú, kiến trúc nhà ở, phương thức sinh kế, tri thức truyền thống địa phương và các hoạt động văn hóa cộng đồng. Những yếu tố này không chỉ phản ánh đặc trưng văn hóa tộc người, mà còn tạo nên một cảnh quan văn hóa đặc thù, gắn bó mật thiết với môi trường tự nhiên của khu vực.

4.1. Không gian cư trú và cấu trúc bản làng

Một trong những đặc điểm nổi bật của bản sắc văn hóa của người Thái và người Mường ở Pù Luông là cấu trúc không gian cư trú truyền thống. Các bản làng thường được hình thành ở các thung lũng hoặc ven sườn núi, gần nguồn nước và đất canh tác. Cách lựa chọn vị trí cư trú này phản ánh kinh nghiệm lâu đời của cư dân trong việc thích ứng với điều kiện tự nhiên của vùng núi.

Bản làng thường được tổ chức theo cấu trúc tương đối chặt chẽ, trong đó các ngôi nhà sàn được bố trí dọc theo sườn đồi hoặc ven thung lũng, hướng mặt ra cánh đồng hoặc ruộng bậc thang. Không gian trung tâm của bản thường là khu vực sinh hoạt chung, nơi diễn ra các hoạt động cộng đồng như lễ hội, hội họp hoặc các nghi lễ truyền thống. Cấu trúc bản làng không chỉ mang ý nghĩa về mặt tổ chức không gian cư trú, mà còn phản ánh các mối quan hệ xã hội trong cộng đồng. Các gia đình trong bản thường có quan hệ huyết thống hoặc quan hệ láng giềng gắn bó chặt chẽ, tạo nên mạng lưới xã hội bền vững. Chính sự gắn kết này đã góp phần duy trì

các giá trị văn hóa truyền thống và củng cố bản sắc cộng đồng.

4.2. Kiến trúc nhà sàn truyền thống

Kiến trúc nhà sàn là một trong những biểu hiện rõ nét nhất của bản sắc văn hóa của người Thái và người Mường ở Pù Luông. Nhà sàn thường được xây dựng bằng các vật liệu tự nhiên như gỗ, tre, nứa và lá cọ, phù hợp với điều kiện môi trường của vùng núi.

Đặc điểm nổi bật của nhà sàn là phần sàn được nâng cao khỏi mặt đất, tạo ra không gian thông thoáng và giúp ngôi nhà thích nghi với khí hậu ẩm của vùng núi. Khoảng không gian dưới sàn thường được sử dụng để nuôi gia súc, chứa nông cụ hoặc làm nơi sinh hoạt phụ trợ.

Bên trong nhà sàn, không gian sinh hoạt được phân chia thành nhiều khu vực khác nhau, bao gồm khu vực tiếp khách, khu vực sinh hoạt gia đình và khu vực bếp. Bếp lửa thường được đặt ở vị trí trung tâm của ngôi nhà, vừa phục vụ nhu cầu nấu nướng vừa là nơi gắn kết các thành viên trong gia đình.

Kiến trúc nhà sàn không chỉ phản ánh sự thích nghi với điều kiện tự nhiên, mà còn thể hiện các giá trị văn hóa và quan niệm thẩm mỹ của cộng đồng. Trong nhiều trường hợp, cấu trúc và cách bố trí không gian trong nhà sàn còn liên quan đến các quan niệm tín ngưỡng và phong tục tập quán của người Thái và người Mường.

4.3. Sinh kế truyền thống và tri thức truyền thống địa phương

Sinh kế truyền thống của cư dân ở Pù Luông chủ yếu dựa vào nông nghiệp, đặc biệt là trồng lúa nước trên ruộng bậc thang. Hệ thống ruộng bậc thang không chỉ là kết quả của quá trình lao động lâu dài của cư dân địa phương, mà còn phản ánh tri thức truyền thống địa phương trong việc khai thác và quản lý tài nguyên đất và nước.

Các kỹ thuật canh tác truyền thống của người Thái và người Mường cho thấy sự hiểu biết sâu sắc về điều kiện tự nhiên của khu vực. Ví dụ, việc xây dựng các bậc ruộng theo địa hình sườn núi giúp hạn chế xói mòn đất và tận dụng nguồn nước từ các khe suối trên núi.

Bên cạnh nông nghiệp, cư dân địa phương còn duy trì nhiều nghề thủ công truyền thống như dệt thô cầm, đan lát và chế tác các sản phẩm từ tre, nứa. Những nghề thủ công này không chỉ phục vụ nhu cầu sinh hoạt hàng ngày, mà còn mang giá trị văn hóa và thẩm mỹ đặc trưng của cộng đồng. Các tri thức truyền thống địa phương liên quan đến sản xuất nông nghiệp, quản lý rừng và sử dụng tài nguyên thiên nhiên đã được truyền lại qua nhiều thế hệ, góp phần tạo nên một hệ thống tri thức truyền thống phong phú.

4.4. Lễ hội và sinh hoạt văn hóa cộng đồng

Đời sống văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông được thể hiện phong phú thông qua các lễ hội truyền thống và các hoạt động sinh hoạt văn hóa cộng đồng. Các lễ hội thường gắn với chu kỳ sản xuất nông nghiệp hoặc các sự kiện quan trọng trong đời sống của cộng đồng.

Trong các dịp lễ hội, người dân thường tổ chức nhiều hoạt động văn hóa như múa hát dân gian, diễn xướng truyền thống, các trò chơi dân gian và các nghi lễ mang tính cộng đồng. Những hoạt động này không chỉ mang ý nghĩa giải trí, mà còn góp phần củng cố mối quan hệ xã hội trong cộng đồng và truyền dạy các giá trị văn hóa truyền thống cho thế hệ trẻ.

Ngoài ra, các hoạt động sinh hoạt văn hóa thường ngày như các buổi sinh hoạt cộng đồng, các nghi lễ gia đình hoặc các hoạt động lao động tập thể cũng đóng vai trò quan trọng trong việc duy trì bản sắc văn hóa của cộng đồng.

4.5. Ẩm thực và văn hóa đời sống

Ẩm thực truyền thống của người Thái và người Mường ở Pù Luông cũng là một yếu tố quan trọng góp phần tạo nên bản sắc văn hóa của khu vực. Các món ăn truyền thống thường được chế biến từ những nguyên liệu địa phương như gạo nếp, rau rừng, cá suối và các loại gia vị tự nhiên. Phương thức chế biến và thưởng thức ẩm thực của cư dân địa phương thường gắn liền với các dịp sinh hoạt cộng đồng hoặc lễ hội truyền thống. Trong nhiều trường hợp, các bữa ăn cộng đồng không chỉ đơn thuần là hoạt động ăn uống, mà còn là dịp để các thành viên trong bản làng giao lưu và củng cố mối quan hệ xã hội. Ẩm thực truyền thống vì vậy không chỉ mang giá trị dinh dưỡng, mà còn chứa đựng nhiều ý nghĩa văn hóa và xã hội, phản ánh lối sống và thế giới quan của cộng đồng cư dân địa phương.

4.6. Bản sắc văn hóa trong cảnh quan văn hóa Pù Luông

Nhìn tổng thể, bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông không tồn tại như những yếu tố văn hóa riêng lẻ, mà được thể hiện thông qua toàn bộ hệ thống không gian văn hóa của khu vực. Các yếu tố như bản làng, nhà sàn, ruộng bậc thang, hoạt động sinh kế và sinh hoạt văn hóa cộng đồng kết hợp với cảnh quan thiên nhiên đã tạo nên một dạng cảnh quan văn hóa đặc thù.

Chính sự kết hợp hài hòa giữa các yếu tố tự nhiên và văn hóa đã tạo nên sức hấp dẫn của Pù Luông đối với du khách. Điều này cho thấy rằng, bản sắc văn hóa tộc người không chỉ có giá trị về mặt văn hóa, mà còn có tiềm năng lớn trong việc phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa và du lịch sinh thái.

5. Tiềm năng phát triển sản phẩm du lịch

Từ góc độ tài nguyên du lịch, khu vực Pù Luông hội tụ nhiều điều kiện thuận lợi để phát triển các sản phẩm du lịch đa dạng, đặc biệt là các loại hình du lịch sinh thái, du lịch văn hóa và du lịch dựa vào cộng đồng. Cảnh quan thiên nhiên đặc sắc kết hợp với không gian văn hóa truyền thống địa phương của cộng đồng Thái và Mường đã tạo nên một hệ thống tài nguyên du lịch phong phú, có khả năng hình thành các sản phẩm du lịch mang tính đặc thù. Trong bối cảnh xu hướng du lịch trải nghiệm và du lịch bền vững ngày càng được quan tâm, việc khai thác hợp lý các giá trị văn hóa và sinh thái của Pù Luông có thể góp phần xây dựng những sản phẩm du lịch độc đáo, vừa đáp ứng nhu cầu của du khách, vừa góp phần bảo tồn di sản văn hóa và môi trường tự nhiên.

5.1. Du lịch cộng đồng

Du lịch cộng đồng được xem là một trong những loại hình du lịch phù hợp nhất với điều kiện của khu vực Pù Luông. Mô hình này dựa trên sự tham gia trực tiếp của cư dân địa phương vào các hoạt động du lịch, từ đó tạo ra nguồn thu nhập cho cộng đồng, đồng thời góp phần bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống.

Trong trường hợp của Pù Luông, các bản làng của người Thái và người Mường với kiến trúc nhà sàn truyền thống, không gian sinh hoạt cộng đồng và các hoạt động văn hóa đặc trưng có thể trở thành những điểm đến hấp dẫn đối với du khách. Du khách có thể lưu trú tại các nhà sàn truyền thống (Homestay), tham gia các hoạt động sinh hoạt hàng ngày của cư dân địa phương, hoặc trải nghiệm các hoạt động văn hóa cộng đồng.

Những trải nghiệm này giúp du khách hiểu rõ hơn về đời sống văn hóa của cộng đồng địa phương, đồng thời tạo nên những trải nghiệm du lịch mang tính chân thực. Đây cũng là yếu tố quan trọng giúp nâng cao sức hấp dẫn của điểm đến Pù Luông trong bối cảnh du lịch hiện đại.

5.2. Du lịch trải nghiệm văn hóa

Không gian văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông mang nhiều giá trị có thể khai thác để phát triển các sản phẩm du lịch trải nghiệm văn hóa. Các hoạt động như học dệt thổ cẩm, tham gia chế biến các món ăn truyền thống, tham gia các buổi biểu diễn văn nghệ dân gian hoặc tìm hiểu các nghi lễ truyền thống có thể trở thành những sản phẩm du lịch hấp dẫn đối với du khách.

Du lịch trải nghiệm văn hóa cho phép du khách tham gia trực tiếp vào các hoạt động văn hóa của cộng đồng địa phương thay vì chỉ quan sát một cách thụ động. Điều này giúp tạo ra những trải nghiệm sâu sắc hơn và góp phần nâng cao giá trị của sản phẩm du lịch. Đồng thời, việc tổ chức các hoạt động trải nghiệm văn hóa cũng có thể góp phần bảo tồn và

phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng. Khi các hoạt động văn hóa trở thành một phần của sản phẩm du lịch, cộng đồng địa phương sẽ có thêm động lực để duy trì và phát triển các thực hành văn hóa truyền thống.

5.3. Du lịch sinh thái

Với hệ sinh thái rừng tự nhiên phong phú, cảnh quan núi đá vôi đặc trưng và hệ thống ruộng bậc thang ấn tượng, Pù Luông có nhiều tiềm năng phát triển du lịch sinh thái. Các hoạt động như Trekking khám phá rừng, tham quan thác nước, quan sát động thực vật hoặc trải nghiệm cảnh quan nông nghiệp có thể trở thành những sản phẩm du lịch sinh thái hấp dẫn.

Du lịch sinh thái tại Pù Luông không chỉ tập trung vào việc khám phá thiên nhiên, mà còn gắn liền với việc tìm hiểu mối quan hệ giữa con người và môi trường tự nhiên. Trong nhiều trường hợp, du khách có thể kết hợp các hoạt động khám phá thiên nhiên với việc tìm hiểu đời sống văn hóa của cộng đồng địa phương. Việc phát triển du lịch sinh thái cần được gắn với các nguyên tắc bảo tồn tài nguyên thiên nhiên và bảo vệ môi trường. Do đó, các hoạt động du lịch cần được tổ chức theo hướng hạn chế tác động tiêu cực đến hệ sinh thái của khu vực.

5.4. Du lịch nông nghiệp và trải nghiệm sinh kế

Một trong những đặc điểm nổi bật của cảnh quan văn hóa Pù Luông là hệ thống ruộng bậc thang và các hoạt động nông nghiệp truyền thống của cư dân địa phương. Đây là yếu tố có thể khai thác để phát triển các sản phẩm du lịch nông nghiệp.

Du khách có thể tham gia các hoạt động như cấy lúa, gặt lúa, chăm sóc cây trồng hoặc tìm hiểu các kỹ thuật canh tác truyền thống của cư dân địa phương. Những hoạt động này không chỉ mang tính trải nghiệm, mà còn giúp du khách hiểu rõ hơn về đời sống lao động và tri thức truyền thống địa phương của cộng đồng. Du lịch nông nghiệp cũng góp phần tạo ra sự kết nối giữa du khách và cư dân địa phương, đồng thời tạo ra giá trị gia tăng cho các sản phẩm nông nghiệp địa phương.

5.5. Phát triển các sản phẩm du lịch tổng hợp

Từ các loại hình du lịch nêu trên có thể thấy, Pù Luông có tiềm năng phát triển các sản phẩm du lịch tổng hợp kết hợp giữa du lịch sinh thái và du lịch văn hóa. Việc kết hợp các hoạt động trải nghiệm thiên nhiên với các hoạt động văn hóa cộng đồng có thể tạo nên những sản phẩm du lịch đa dạng và hấp dẫn.

Ví dụ, một chương trình du lịch tại Pù Luông có thể bao gồm các hoạt động như Trekking khám phá rừng, tham quan ruộng bậc thang, lưu trú tại nhà sàn truyền thống và tham gia các hoạt động văn hóa cộng đồng vào buổi tối. Sự kết hợp này giúp du

khách có được trải nghiệm toàn diện về cảnh quan tự nhiên và đời sống văn hóa của khu vực. Ngoài ra, việc phát triển các sản phẩm du lịch tổng hợp cũng giúp kéo dài thời gian lưu trú của du khách, từ đó nâng cao hiệu quả kinh tế của hoạt động du lịch.

5.6. Những điều kiện cần thiết cho phát triển sản phẩm du lịch bền vững

Mặc dù Pù Luông có nhiều tiềm năng phát triển du lịch, việc xây dựng các sản phẩm du lịch cần được thực hiện theo hướng bền vững. Điều này đòi hỏi sự phối hợp giữa chính quyền địa phương, doanh nghiệp du lịch và cộng đồng dân cư trong việc quản lý và khai thác tài nguyên du lịch. Một số yếu tố quan trọng cần được chú ý bao gồm: bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng địa phương; bảo vệ môi trường sinh thái của khu bảo tồn; nâng cao năng lực tham gia du lịch của cư dân địa phương; xây dựng các sản phẩm du lịch mang tính đặc thù của khu vực. Nếu được khai thác hợp lý, các giá trị văn hóa và sinh thái của Pù Luông có thể trở thành nền tảng cho sự phát triển lâu dài của du lịch địa phương, đồng thời góp phần bảo tồn các giá trị văn hóa và môi trường của khu vực.

6. Thảo luận

6.1 Bản sắc văn hóa tộc người như một dạng tài nguyên du lịch đặc thù

Kết quả nghiên cứu cho thấy, bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông không chỉ tồn tại như một hệ thống các giá trị văn hóa truyền thống, mà còn có thể được nhìn nhận như một dạng tài nguyên du lịch đặc thù trong quá trình phát triển du lịch bền vững. Trong nhiều nghiên cứu về du lịch văn hóa, bản sắc văn hóa của cộng đồng địa phương thường được xem là một trong những yếu tố quan trọng tạo nên tính khác biệt của điểm đến. Đối với những khu vực miền núi có sự hiện diện của các cộng đồng dân tộc thiểu số, bản sắc văn hóa không chỉ thể hiện ở các hình thức biểu hiện văn hóa như lễ hội, nghệ thuật dân gian hay trang phục truyền thống, mà còn thể hiện sâu sắc trong cấu trúc không gian cư trú, phương thức sinh kế, tri thức truyền thống địa phương và các mối quan hệ xã hội trong cộng đồng.

Trong trường hợp của Pù Luông, các yếu tố như hệ thống bản làng truyền thống, kiến trúc nhà sàn, phương thức canh tác ruộng bậc thang, nghề thủ công truyền thống, cũng như các hoạt động sinh hoạt văn hóa cộng đồng đã tạo nên một không gian văn hóa đặc trưng gắn bó chặt chẽ với cảnh quan sinh thái của khu vực. Chính sự gắn kết này đã hình thành nên một dạng cảnh quan văn hóa đặc thù, trong đó các yếu tố tự nhiên và văn hóa hòa quyện với nhau tạo thành một chỉnh thể thống nhất. Điều này cho thấy, bản sắc văn hóa không chỉ tồn tại trong các biểu hiện văn hóa riêng lẻ, mà còn được thể hiện

thông qua toàn bộ hệ thống không gian sống của cộng đồng.

Từ góc độ phát triển du lịch, việc nhận diện bản sắc văn hóa như một dạng tài nguyên du lịch có ý nghĩa quan trọng trong việc xây dựng các sản phẩm du lịch mang tính đặc thù. Khác với các tài nguyên du lịch tự nhiên vốn có thể tìm thấy ở nhiều nơi, tài nguyên văn hóa gắn với bản sắc tộc người thường mang tính độc đáo và khó có thể sao chép. Vì vậy, việc khai thác hợp lý các giá trị văn hóa truyền thống địa phương không chỉ góp phần tạo nên sức hấp dẫn của điểm đến, mà còn giúp nâng cao năng lực cạnh tranh của du lịch địa phương trong bối cảnh thị trường du lịch ngày càng đa dạng.

6.2. *Mối quan hệ giữa không gian sinh thái và không gian văn hóa*

Một trong những đặc điểm nổi bật của khu vực Pù Luông là sự gắn bó chặt chẽ giữa môi trường tự nhiên và đời sống văn hóa của cộng đồng cư dân địa phương. Trong nhiều thế hệ, người Thái và người Mường đã hình thành nên những phương thức sinh kế và tổ chức không gian cư trú phù hợp với điều kiện tự nhiên của vùng núi đá vôi. Những phương thức này không chỉ giúp cộng đồng thích ứng với môi trường tự nhiên, mà còn góp phần tạo nên những cảnh quan văn hóa đặc sắc.

Ví dụ, hệ thống ruộng bậc thang không chỉ là một phương thức canh tác nông nghiệp hiệu quả trong điều kiện địa hình đồi núi, mà còn tạo nên một dạng cảnh quan nông nghiệp đặc biệt, có giá trị thẩm mỹ và du lịch cao. Tương tự, kiến trúc nhà sàn không chỉ phản ánh những kinh nghiệm thích ứng với điều kiện khí hậu và địa hình, mà còn thể hiện các giá trị văn hóa liên quan đến cấu trúc gia đình và tổ chức xã hội của cộng đồng.

Yếu tố này cho thấy rằng, không gian văn hóa của cộng đồng địa phương được hình thành từ sự tương tác lâu dài giữa con người và môi trường tự nhiên. Do đó, trong quá trình phát triển du lịch tại Pù Luông, việc bảo tồn cảnh quan sinh thái cần được xem như một điều kiện quan trọng để duy trì các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng.

Từ góc độ lý luận, mối quan hệ giữa không gian sinh thái và không gian văn hóa có thể được xem là một biểu hiện của khái niệm “cảnh quan văn hóa” trong nghiên cứu du lịch. Khái niệm này nhấn mạnh rằng, các cảnh quan du lịch không chỉ là sản phẩm của tự nhiên, mà còn là kết quả của các hoạt động văn hóa và xã hội của con người. Trong trường hợp của Pù Luông, cảnh quan du lịch chính là sự kết hợp hài hòa giữa rừng núi, ruộng bậc thang và các bản làng truyền thống của cộng đồng dân tộc thiểu số.

6.3. *Vai trò của cộng đồng địa phương trong phát triển du lịch*

Một trong những vấn đề quan trọng được đặt ra trong quá trình phát triển du lịch tại các khu vực có cộng đồng dân tộc thiểu số là vai trò của cư dân địa phương. Trong mô hình du lịch dựa vào cộng đồng, người dân không chỉ là những người cung cấp dịch vụ du lịch, mà còn là chủ thể bảo tồn và truyền tải các giá trị văn hóa truyền thống. Trong trường hợp của Pù Luông, cộng đồng người Thái và người Mường đóng vai trò quan trọng trong việc duy trì các yếu tố cấu thành bản sắc văn hóa của khu vực. Các hoạt động sinh hoạt văn hóa, các nghề thủ công truyền thống và các nghi lễ cộng đồng đều được duy trì thông qua sự tham gia của người dân địa phương. Chính những hoạt động này đã tạo nên những trải nghiệm du lịch mang tính chân thực cho du khách.

Tuy nhiên, sự phát triển nhanh chóng của du lịch cũng đặt ra nhiều thách thức đối với cộng đồng địa phương. Một mặt, du lịch có thể mang lại nguồn thu nhập và cải thiện đời sống kinh tế của người dân. Mặt khác, nếu không được quản lý hợp lý, du lịch có thể dẫn đến những biến đổi trong đời sống văn hóa truyền thống, thậm chí làm mai một một số giá trị văn hóa truyền thống địa phương. Do đó, trong quá trình phát triển du lịch tại Pù Luông, cần có những cơ chế phù hợp để bảo đảm sự tham gia tích cực của cộng đồng địa phương. Điều này không chỉ giúp tăng cường tính bền vững của hoạt động du lịch, mà còn góp phần bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống của khu vực.

6.4. *Định hướng phát triển sản phẩm du lịch dựa trên bản sắc văn hóa*

Từ những phân tích trên, có thể thấy rằng, bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông có tiềm năng lớn trong việc phát triển các sản phẩm du lịch mang tính đặc thù. Tuy nhiên, việc khai thác các giá trị văn hóa này cần được thực hiện theo hướng tôn trọng và bảo tồn các yếu tố văn hóa truyền thống.

Một trong những hướng phát triển quan trọng là xây dựng các sản phẩm du lịch dựa trên trải nghiệm văn hóa truyền thống địa phương. Các hoạt động như lưu trú tại nhà sàn truyền thống, tham gia các hoạt động sản xuất nông nghiệp, học nghề thủ công hoặc tham gia các hoạt động văn hóa cộng đồng có thể tạo nên những trải nghiệm du lịch độc đáo cho du khách.

Bên cạnh đó, việc kết hợp giữa du lịch văn hóa và du lịch sinh thái cũng là một hướng đi phù hợp đối với khu vực Pù Luông. Cảnh quan thiên nhiên phong phú của khu vực, kết hợp với các giá trị văn hóa truyền thống địa phương, có thể tạo nên những sản phẩm du lịch tổng hợp, đáp ứng nhu cầu trải nghiệm đa dạng của du khách.

Tuy nhiên, để phát triển các sản phẩm du lịch này một cách hiệu quả, cần có sự phối hợp giữa chính

quyền địa phương, doanh nghiệp du lịch và cộng đồng dân cư. Đồng thời, việc xây dựng chiến lược phát triển du lịch cần chú trọng đến yếu tố bảo tồn văn hóa và bảo vệ môi trường nhằm bảo đảm sự phát triển lâu dài và bền vững của điểm đến.

7. Kết luận và kiến nghị

Nghiên cứu này tập trung phân tích việc định vị bản sắc văn hóa của hai cộng đồng tộc người là Thái và Mường trong không gian văn hóa – sinh thái của Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông thuộc Thanh Hóa, từ đó đề xuất các định hướng phát triển sản phẩm du lịch văn hóa – sinh thái gắn với cộng đồng. Thông qua việc tiếp cận liên ngành giữa nhân học văn hóa, địa lý nhân văn và nghiên cứu du lịch, bài viết cho thấy rằng, bản sắc văn hóa tộc người không chỉ là một giá trị di sản cần bảo tồn, mà còn là nguồn lực quan trọng để phát triển các sản phẩm du lịch đặc thù, góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế địa phương theo hướng bền vững.

Trước hết, nghiên cứu khẳng định rằng, không gian văn hóa của cộng đồng Thái và Mường tại Pù Luông được hình thành từ sự tương tác lâu dài giữa con người với môi trường tự nhiên miền núi. Các yếu tố như hệ thống bản làng, kiến trúc nhà sàn, ruộng bậc thang, tập quán canh tác nương rẫy, tri thức truyền thống địa phương về rừng và nguồn nước, cũng như các hình thức sinh hoạt văn hóa – tín ngưỡng truyền thống đã tạo nên một cấu trúc văn hóa đặc trưng. Không gian này vừa mang tính vật thể (nhà ở, cảnh quan, trang phục, công cụ sản xuất), vừa mang tính phi vật thể (ngôn ngữ, lễ hội, phong tục, nghệ thuật dân gian). Sự kết hợp giữa hai lớp giá trị này đã hình thành nên một “cảnh quan văn hóa” độc đáo, trong đó các yếu tố tự nhiên và văn hóa đan xen, bổ sung cho nhau.

Kết quả nghiên cứu cũng cho thấy, bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông thể hiện rõ trong nhiều phương diện của đời sống xã hội. Đó là hệ thống lễ hội truyền thống, các hình thức diễn xướng dân gian, nghề thủ công như dệt thổ cẩm, các tri thức truyền thống địa phương về canh tác nông nghiệp và quản lý tài nguyên rừng, cũng như phong tục tập quán trong đời sống cộng đồng. Những yếu tố này không chỉ phản ánh lịch sử phát triển của cộng đồng, mà còn thể hiện mối quan hệ hài hòa giữa con người và môi trường tự nhiên. Chính sự hài hòa này đã góp phần tạo nên giá trị đặc sắc của cảnh quan văn hóa Pù Luông, đồng thời là nền tảng quan trọng để phát triển các sản phẩm du lịch gắn với trải nghiệm văn hóa truyền thống địa phương.

Từ góc độ phát triển du lịch, nghiên cứu cho thấy, Pù Luông có nhiều điều kiện thuận lợi để xây dựng các sản phẩm du lịch văn hóa - sinh thái đặc thù. Bên cạnh cảnh quan thiên nhiên đa dạng với rừng

nguyên sinh, hệ sinh thái phong phú và các thung lũng ruộng bậc thang, khu vực này còn sở hữu hệ thống làng bản truyền thống vẫn còn được bảo tồn khá tốt. Đây là điều kiện quan trọng để phát triển các mô hình du lịch dựa vào cộng đồng như du lịch sinh thái, du lịch nông nghiệp, du lịch trải nghiệm văn hóa hay du lịch Homestay. Những loại hình du lịch này cho phép du khách tham gia trực tiếp vào các hoạt động sinh hoạt và sản xuất của người dân địa phương, qua đó hiểu rõ hơn về giá trị văn hóa truyền thống địa phương.

Một trong những đóng góp quan trọng của nghiên cứu là việc đề xuất định hướng xây dựng hệ thống sản phẩm du lịch dựa trên bản sắc văn hóa Thái và Mường. Thay vì khai thác đơn thuần các yếu tố cảnh quan tự nhiên, việc phát triển du lịch tại Pù Luông cần chú trọng khai thác chiều sâu văn hóa của cộng đồng địa phương. Điều này có thể được thực hiện thông qua việc xây dựng các sản phẩm du lịch như trải nghiệm đời sống bản làng, tham gia hoạt động sản xuất nông nghiệp truyền thống, khám phá nghề dệt thổ cẩm, thưởng thức ẩm thực địa phương, hoặc tham dự các lễ hội và hoạt động văn hóa truyền thống. Các sản phẩm du lịch này không chỉ tạo ra trải nghiệm độc đáo cho du khách, mà còn góp phần bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống của cộng đồng.

Ngoài ra, nghiên cứu cũng nhấn mạnh vai trò của cộng đồng địa phương trong quá trình phát triển du lịch. Phát triển du lịch bền vững tại Pù Luông không thể tách rời sự tham gia tích cực của người dân địa phương. Cộng đồng Thái và Mường không chỉ là chủ thể sáng tạo và bảo tồn các giá trị văn hóa, mà còn là lực lượng trực tiếp cung cấp dịch vụ du lịch. Do đó, việc nâng cao năng lực cho cộng đồng, khuyến khích sự tham gia của người dân trong các hoạt động du lịch, đồng thời đảm bảo sự phân chia lợi ích công bằng là những yếu tố quan trọng để đảm bảo tính bền vững của quá trình phát triển du lịch.

Bên cạnh những tiềm năng và cơ hội, nghiên cứu cũng chỉ ra một số thách thức trong việc khai thác bản sắc văn hóa để phát triển du lịch. Một trong những nguy cơ lớn là quá trình thương mại hóa văn hóa có thể dẫn đến sự biến đổi hoặc mai một các giá trị truyền thống. Khi các yếu tố văn hóa được chuyên hóa thành sản phẩm du lịch, chúng có thể bị đơn giản hóa hoặc thay đổi để phù hợp với nhu cầu thị trường. Điều này đòi hỏi cần có các chiến lược quản lý và bảo tồn phù hợp nhằm đảm bảo rằng, việc phát triển du lịch không làm mất đi bản chất và giá trị của văn hóa truyền thống địa phương.

Từ những kết quả nghiên cứu, có thể khẳng định rằng, việc định vị bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường ở Pù Luông có ý nghĩa quan trọng trong việc xây dựng chiến lược phát triển du lịch bền vững cho khu vực. Bản sắc văn hóa không chỉ

là nền tảng để tạo ra các sản phẩm du lịch độc đáo, mà còn là yếu tố quan trọng góp phần nâng cao sức cạnh tranh của điểm đến. Khi được khai thác hợp lý, các giá trị văn hóa truyền thống địa phương có thể trở thành nguồn lực phát triển kinh tế, đồng thời góp phần bảo tồn và phát huy di sản văn hóa của cộng đồng.

Trong bối cảnh phát triển du lịch bền vững hiện nay, việc kết hợp giữa bảo tồn văn hóa và phát triển kinh tế địa phương là một yêu cầu cấp thiết. Trường hợp Pù Luông cho thấy, mô hình du lịch dựa vào bản sắc văn hóa tộc người có thể trở thành một hướng đi hiệu quả để đạt được mục tiêu này. Tuy nhiên, để mô hình này phát huy hiệu quả lâu dài, cần có

sự phối hợp chặt chẽ giữa chính quyền địa phương, doanh nghiệp du lịch và cộng đồng dân cư trong việc xây dựng chiến lược phát triển du lịch, bảo tồn tài nguyên văn hóa và môi trường sinh thái.

Như vậy, nghiên cứu đã góp phần làm rõ vai trò của bản sắc văn hóa Thái và Mường trong việc hình thành và phát triển các sản phẩm du lịch văn hóa - sinh thái tại Pù Luông. Những kết quả này không chỉ có ý nghĩa đối với việc phát triển du lịch tại Thanh Hóa, mà còn có thể cung cấp những gợi ý quan trọng cho các khu vực miền núi khác của Việt Nam trong việc khai thác giá trị văn hóa truyền thống địa phương phục vụ phát triển du lịch bền vững.

Tài liệu tham khảo

- Ashley, C., & Roe, D. (2002). Making tourism work for the poor: Strategies and challenges in Southern Africa. *Development Southern Africa*, 19(1), 61–82. <https://doi.org/10.1080/03768350220123827>
- Bessière, J. (1998). Local development and heritage: Traditional food and cuisine as tourist attractions in rural areas. *Sociologia Ruralis*, 38(1), 21–34. <https://doi.org/10.1111/1467-9523.00061>
- Briedenhann, J., & Wickens, E. (2004). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas. *Tourism Management*, 25(1), 71–79. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(03\)00063-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(03)00063-3)
- Bùi Hoài Sơn. (2015). *Phát triển công nghiệp văn hóa ở Việt Nam*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia. <https://scholar.google.com>
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution. *Canadian Geographer*, 24(1), 5–12. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x>
- Chhabra, D., Healy, R., & Sills, E. (2003). Staged authenticity and heritage tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 702–719. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(03\)00044-6](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(03)00044-6)
- Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15(3), 371–386. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X)
- Cohen, E. (2008). Tourism and globalization in Southeast Asia. In M. Hitchcock, V. T. King & M. Parnwell (Eds.), *Tourism in Southeast Asia: Challenges and New Directions*. Copenhagen: NIAS Press. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9788776940285/html>
- Cole, S. (2007). Beyond authenticity and commodification. *Annals of Tourism Research*, 34(4), 943–960. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2007.05.004>
- Cục Du lịch Quốc gia Việt Nam. (2020). Du lịch sinh thái – cộng đồng Pù Luông hướng đến phát triển bền vững. <https://vietnamtourism.gov.vn/post/35501>
- Đặng Nghiêm Vạn. (2003). *Cộng đồng quốc gia dân tộc Việt Nam*. Hà Nội: NXB Đại học Quốc gia Hà Nội. <https://vjol.info.vn>
- Đình Trung Kiên. (2017). *Du lịch cộng đồng*. Hà Nội: NXB Đại học Quốc gia Hà Nội. <https://dulich.hanoi.gov.vn>
- Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor–resident irritants. *Travel Research Association Proceedings*. <https://www.academia.edu/37991393>
- Dương Thị Hạnh, & Trần Đức Thịnh. (2022). Conflicts between residents and other stakeholders at community-based tourism destinations: A case study of Pù Luông Natural Reserve, Vietnam. *Journal of Mekong Societies*, 18(1), 52–67. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/257164>
- Giang, N. T., & Thanh, B. T. (2021). Community-based tourism development associated with ethnic culture conservation in northern Vietnam. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 38(4), 1182–1189. <https://doi.org/10.30892/gtg.38429-763>
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-based tourism: A success? *ICRT Occasional Paper No. 11*. <https://haroldgoodwin.info/pubs/cbtasuccesspubpdf.pdf>
- Greenwood, D. J. (1989). Culture by the pound: An anthropological perspective on tourism as cultural commoditization. In V. Smith (Ed.), *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism*.

- <https://repository.upenn.edu>
- Hall, C. M. (2008). *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships*. Pearson Education. <https://www.pearson.com>
- Hitchcock, M., King, V. T., & Parnwell, M. (2010). *Tourism in Southeast Asia: Challenges and New Directions*. NIAS Press. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9788776940285/html>
- Hoàng Nam. (2014). *Văn hóa các dân tộc vùng Tây Bắc Việt Nam*. Hà Nội: NXB Văn hóa Dân tộc. <https://thuvien.huc.edu.vn>
- Hobsbawm, E., & Ranger, T. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781107295634>
- Jamal, T., & Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of Tourism Research*, 22(1), 186–204. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(94\)00067-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(94)00067-3)
- Lane, B. (1994). What is rural tourism? *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1–2), 7–21. <https://doi.org/10.1080/09669589409510680>
- Lê Hồng Lý. (2018). *Văn hóa tộc người và phát triển du lịch bền vững*. Hà Nội: NXB Khoa học Xã hội. <https://vienvanhhoa.vn>
- Lê Thông (Chủ biên). (2010). *Địa lý các tỉnh và thành phố Việt Nam – Tập Thanh Hóa*. Hà Nội: NXB Giáo dục Việt Nam. <https://nxbgiaoduc.vn>
- MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken Books. https://monoskop.org/images/2/2f/MacCannell_Dean_The_Tourist_A_New_Theory_of_the_Leisure_Class.pdf
- McKercher, B., & du Cros, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. Routledge. <https://www.routledge.com/Cultural-Tourism/McKercher-du-Cros/p/book/9780789019965>
- Mitchell, N., Rössler, M., & Tricaud, P. (2009). *World Heritage Cultural Landscapes: A Handbook for Conservation and Management*. UNESCO. <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-477-2.pdf>
- Nguyễn Hữu Thức. (2007). *Văn hóa truyền thống làng bản dân tộc Thái ở Thanh Hóa*. Thanh Hóa: NXB Thanh Hóa. <https://thuvientinhthanhhoa.vn>
- Nguyễn Văn Đính, & Trần Thị Minh Hòa. (2008). *Giáo trình Kinh tế du lịch*. Hà Nội: NXB Đại học Kinh tế Quốc dân. <https://neu.edu.vn>
- Nuryanti, W. (1996). Heritage and postmodern tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(2), 249–260. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00062-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00062-3)
- OECD. (2020). *Tourism and the Sustainable Development Goals*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/470413e9-en>
- Phạm Hồng Long. (2014). *Nghiên cứu phát triển du lịch cộng đồng tại Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông, Thanh Hóa*. Luận văn Thạc sĩ. <https://www.slideshare.net>
- Phan Hữu Dật. (2004). *Góp phần nghiên cứu dân tộc học Việt Nam*. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia. <https://books.google.com>
- Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 36, 12–21. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2018.03.005>
- Salazar, N. B. (2012). Community-based cultural tourism: Issues, threats and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 9–22. <https://doi.org/10.1080/09669582.2011.596279>
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245–249. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00069-7)
- Smith, M. K. (2009). *Issues in Cultural Tourism Studies*. Routledge. <https://www.routledge.com/Issues-in-Cultural-Tourism-Studies/Smith/p/book/9780415414034>
- Taylor, K., & Lennon, J. (2011). Managing cultural landscapes. In *Routledge Handbook of Heritage Management*. Routledge. <https://www.routledge.com>
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage Tourism*. Pearson Education. <https://www.pearson.com/en-us/subject-catalog/p/heritage-tourism/P200000003564>
- UNESCO. (2019). *Cultural Landscapes*. Paris: UNESCO World Heritage Centre. <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>
- UNWTO. (2018). *Tourism and Culture Synergies*. Madrid: World Tourism Organization. <https://doi.org/10.18111/9789284418976>
- Vũ Văn Cường. (2014). *Nghiên cứu phát triển du lịch cộng đồng tại Khu bảo tồn thiên nhiên Pù Luông, Thanh Hóa*. Luận văn Thạc sĩ, Đại học Quốc gia Hà Nội. <https://repository.vnu.edu.vn>
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349–370. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00103-0](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00103-0)
- Weaver, D. (2006). *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. Elsevier. <https://www.elsevier.com/books/sustainable-tourism/weaver/9780750664381>

ĐỊNH VỊ BẢN SẮC VĂN HÓA THÁI, MƯỜNG Ở PÙ LUÔNG, THANH HÓA VÀ XÂY DỰNG SẢN PHẨM DU LỊCH PHÙ HỢP

Lê Văn Tấn

Khoa Du lịch, Trường Đại học Công đoàn

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: tanlv@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-7589-4238>

Nguyễn Thị Huởng

Khoa Du lịch, Trường Đại học Công đoàn

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: huongntdl@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0271-1207>

Nguyễn Việt Chiến

Phòng QLKH & TTTL, Trường Đại học Công đoàn

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: chienvv@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0009-9984-4943>

Trịnh Thị Thuýét

Khoa Du lịch, Trường Đại học Công đoàn

ROR ID: <https://ror.org/05g81h903>

Email: thuycett@dhcd.edu.vn

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-3578-6405>

Lịch sử bài báo

Ngày nhận bài: 19/02/2026

Ngày phản biện: 21/4/2026

Ngày tác giả sửa: 14/5/2026

Ngày duyệt đăng: 22/5/2026

Ngày phát hành: 30/6/2026

DOI: <https://doi.org/10.64223/tj.e2026.v2.i6.a88>

Tóm tắt:

Pù Luông (Thanh Hóa) là khu vực có giá trị nổi bật về cảnh quan sinh thái và văn hóa truyền thống địa phương, nơi cư trú lâu đời của các cộng đồng dân tộc Thái và Mường. Trong bối cảnh du lịch sinh thái và du lịch cộng đồng ngày càng phát triển tại các vùng miền núi ở Việt Nam, việc nhận diện và định vị bản sắc văn hóa tộc người trở thành cơ sở quan trọng để xây dựng các sản phẩm du lịch đặc thù, góp phần thúc đẩy phát triển du lịch bền vững. Bài viết này phân tích các yếu tố cấu thành bản sắc văn hóa của cộng đồng Thái và Mường tại Pù Luông, bao gồm không gian cư trú, cấu trúc bản làng, kiến trúc nhà sàn, sinh kế truyền thống, tri thức truyền thống địa phương, lễ hội và sinh hoạt văn hóa cộng đồng. Nghiên cứu sử dụng phương pháp tiếp cận định tính, kết hợp khảo sát thực địa, phân tích tài liệu và tiếp cận dân tộc học để làm rõ mối quan hệ giữa không gian sinh thái và không gian văn hóa. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất định hướng xây dựng hệ thống sản phẩm du lịch văn hóa - sinh thái dựa trên bản sắc văn hóa truyền thống địa phương, bao gồm du lịch cộng đồng, du lịch trải nghiệm văn hóa, du lịch sinh thái và du lịch nông nghiệp. Kết quả nghiên cứu cho thấy, việc khai thác hợp lý các giá trị văn hóa tộc người không chỉ góp phần bảo tồn di sản văn hóa, mà còn thúc đẩy phát triển kinh tế địa phương và nâng cao hình ảnh điểm đến du lịch Pù Luông trong bối cảnh phát triển du lịch bền vững.

Từ khóa: Pù Luông; Bản sắc văn hóa; Dân tộc Thái; Dân tộc Mường; Du lịch văn hóa; Du lịch sinh thái.

JEL Codes: Z32, Z10, Z13, R11, Q01, L83

OECD FoR: 5.4, 5.5, 6.5

UNESCO Codes: 6040, 6310.04, 5506.04

SDGs: 8, 11, 12, 15